

«Ina vaira babilonia»

Posiziun da la Pro rumantsch

DA GION NUTEGN STGIER / ANR

■ **Per dar paisa als arguments da cuntinuar cun rumantsch grischun en scola sa drizza la Pro rumantsch cun ina brev averta als commembers dal cussegl grond e da la regenza. Ils iniziants da la Pro rumantsch sajan betg vegnids integrads en la tschertga da cumpromiss, han ditg dus da quels.** Pauc suenter che la Lia Rumantscha ha infurmà ils meds da massa pertutgant il cumpromiss dal rumantsch en scola han er ils iniziants da la Pro rumantsch e promoturs dal rumantsch grischun envidà ad ina conferenza da pressa. Ils iniziants dal manifest Pro rumantsch han preschentà lur arguments da cuntinuar er en l'avegnir cun rumantsch grischun sco lingua d'alfabetisaziun en las scolas rumantschas. Il rumantsch grischun sco

lingua d'alfabetisaziun funcziunescha, quai demussa in studi da l'Universitad da Friburg, han ils iniziants ditg. Ils uffants na hajan gi' damain, dentant era betg d'pli difficultads en scola pervia da la lingua d'alfabetisaziun rumantsch grischun. Il schaner e favrer 2011 haja cumenzà la resistenza da las uniuns Pro idioms Engiadina e Pro idioms Surselva cunter il rumantsch grischun en scola. Sin basa da la campagna e da la pressiu da vart la Pro idioms hajan la Lia Rumantscha ed il chantun Grischun deplorablmain bandunà lur strategia d'origin e proponan uss in uschenumnà cumpromiss. Malgrà che 1200 persunas hajan segnà cun lur num entir il manifest da la Pro rumantsch sajan ils iniziants en las tractativas per chattar ina soluziun raschunavla e realistica pertutgant il ru-

mantsch en scola. La Pro rumantsch sustegna ils idioms sco lingua da discurre, promova dentant l'alfabetisaziun en scola en la lingua da scrittira cuminaivla.

Trumpads ed indignads

Il cumpromiss per il rumantsch grischun en scola, elavurà e preschentà da la Lia Rumantscha en coordinaziun cun la cummissiun per furmaziun e cultura, vegnia vendi sco «la proposta dals Rumantschs». Quai saja irritant e nunvair, han ditg ils iniziants da la Pro rumantsch. Nus essan indignads dal proceder da la Lia Rumantscha e nus essan trumpads dal cumpromiss sco tal che n'è en vardad nagin cumpromiss, mabain per la Rumantschia in enorm pass enavos. Il cumpromiss propona numnadmain ina sort coesistenza da dus differents models da scola rumantscha, in cun rg sco lingua

d'alfabetisaziun e l'auter cun l'alfabetisaziun en ils idioms correspundents. Cun auters peds: tut è pussaivel, mintga vischnanca duai far tge ch'ella vul ed il chantun Grischun procura puspè per meds d'instrucziun en tut ils idioms. Quest cumpromiss porta novas confusiuns, malsegirezzas ed irritaziuns – sin donn e cust da la magistraglia, dals uffants da scola, da las vischnancas da pionier, da l'identitad rumantscha e dal spiert da cuminanza en bleras vischnancas. Clerezza, pasch linguistica ed in senn

per la realitad dal rumantsch na promova quest cumpromiss betg. La situaziun actuala saja da cumparegliar cun ina «babilonia», ha ditg *Maria Cadruvi* da la Pro rumantsch. Per dar paisa als arguments da la Pro rumantsch ch'èn vegnids ignorads en il «cumpromiss» da la Lia Rumantscha ha la Pro rumantsch tscherni la via da la «brev averta» – adressada als 120 commembers dal cussegl grond, a la regenza grischuna ed a la Lia Rumantscha. La brev per rumantsch e tudestg da chattar sin www.prorumantsch.ch.

Trais reacziuns

Suenter la conferenza da pressa avain nus laschè vegnir a pled trais persunas. In da quels è *Gian Peder Gregori* da la Pro Rumantsch. Il cumpromiss cementescha ina structura statica dad in sistem da scola che ha dus models, pli precis cunzunt tschintg fin sis models da la scola rumantscha e quai na sa betg esser la strategia a lunga vista. La dumonda centrala da questa confruntaziun e da quest problem è la dumonda dals meds d'instrucziun ed il cumpromiss ed il nov artitgel che vegn tractà en il cussegl grond na di pli u main nagut e na schlia ils problems dals meds d'instrucziun. Per las vischnancas da pionier è quai problematic cun na savair ellas tge far. *Heinrich Berther* da la Pro idioms Surselva ha ditg: «La situaziun è la suandanta che jau sun da l'opiniun che nus avain dad esser ordvart precauts da betg leventar danovamain malaveglia. Jau sun dal meini che la basa per prender in bun svilup per noss rumantsch sto esser la perinadad. Per l'avegnir avain nus da chattar il consens davos maisa e sviluppar, saja quai ils meds d'instrucziun ubain auters en favur dal re-torumantsch. Posiziun ha er premdi

Urs Cadruvi, il secretari general da la Lia Rumantscha. El ha ditg: «Grondas midadas dovran simplamain temp ed il focus che la Pro rumantsch metta è in focus linguistic. Nus avain in problem societar psicologic ed jau sent adina puspè en discussiun cun ils iniziants dal manifest Pro rumantsch ch'els na vulan betg acceptar che quai è simplamain il fatg. Cun avair in problem societar e psicologic stuain nus en ina part da midada ir enturn simplamain auter. Il focus da dir che cun quella nova lescha fetschian nus in pass enavos è segir sbaglià. Il focus è tut in auter, nus avain da porscher a la societad ina basa ch'è pussaivla da savair discurre, da vegnir enavant e da chattar soluziuns. La lescha e quel model che jau sper che vegnia midà è ina basa per insumma cuntinuar e sa sviluppar. Quai che succeda en connex cun il rumantsch grischun è che tuts vegnan a sa dar giu cun il rumantsch grischun, che dat ina avischinaziun bler pli natirala, betg cun in sforz e lura vegn la societad segir betg ad avair ils medems problems cun il rumantsch grischun sco quai ch'ella ha oz cun esser colliada auter.»

Maria Cadruvi e Gian Peder Gregori s'engaschan per il rumantsch grischun en scola e promovan quel sco lingua d'alfabetisaziun. FOTO G. N. STGIER